

Zalantzas beteak

Euskara hitza bera, *esku* hitzetik ote datorren argituko ahal digute hiztegi etimologikoa prestatzen ari diren jakintsuek, *urte* hitza *urtze*-tik ote datorren argituko ahal diguten bezala, *urdin* hori urarekin lotuta dagoen argituko ahal diguten bezala! *Euskara esku* hitzetik datorrela argituko balute, poz-tuko nintzateke. Adeitsua da adiera, abegikorra.

Adeitasun hori behar dugu.

.eus ekimena urte honetan notiziarik onenetakoa iruditu zait, arrazoi askorengatik. Puntu bat da, besterik ez. Gure izanari eransten diogun marka bat baino ez, ados. Baina gero eta digitalagoak, gero eta sarekoagoak eta saretuagoak garen honetan, garrantzitsua da besteen aurrean aurkezteko modu bat izatea. .eus laburdura txiki horrek aterpe txiki bat ematen digu sarean, nortasun digital bat.

Notizia ona izan da, batez ere inguruan batu dituenak kontuan hartuta. Iratxe Esnaolari eta atzean ibili diren guztiei aitortu beharko zaie hainbeste.

Nortasunari buruz asko hitz egin baita aurrean. Iritzi interresgarriak eta mamitsuak zabaldu dira.

'Loreak' eta kondeszentzia

Has nadin erditik. Aurtengo Zinemaldia prentsarik jarraitu behar izan dut aurrean. Sanferminetako entzierroak irratian entzutea bezala edo. Txundituta utzi ninduen *Loreak* filmaren inguruko kritika batek, esanguragatik. Carlos Boyerok sinatuta zetorren, eta Boyero ez da edonor. Predikamentu handia dauka Espainiako zinemazaleen artean. Halako guru bat.

Bada, Boyerok ondo jarri zuen filma, eta hori ere notizia da, garesti saltzen baititu gizonak bere filiak eta fobiak. *Loreak* egokia zela, eta duina. Ondo egina zegoela. Kritika horrek urrea balio du Madrilen estreinatu nahi duen film batentzat. Urrea balio, baita Zinemaldiarentzat ere, uxatu egiten baitu horrelakoetan batzuek beti zabaldu nahi ohi duten mamua: alegia, bertakotasun kuota betetzeko hautatu dutela. Harri-garria bada ere, euskaraz egindako lehen filma izan baita *Loreak* Zinemaldiko sail ofizialean.

Ez, txundituta ez ninduen utzi kritikak, *Loreak* pelikula txukuna baita, ondo egina dago eta samurra da. Txundituta utzi ninduen kritikariaren beste azalpen batek, gutxi gorabehera esaten zuena puntu bateraino normala iruditzen zitzaiola filma euskaraz izatea, naturaltasunez ikusten zituelako aktoreak euskaraz. «Euskaraz hitz egitea logikoa da», idatzi zuen Boyerok. «Pertsonaiek egunero erabiltzen duten hizkuntza da, haien ama hizkuntza, eta iritsi naiz pentsatzera gaztelaniaz egingo balute bortxatua gertatuko zela dena, ez naturala, sasikoa».

Txundituta utzi ninduen kondeszendentzia horrek.

Ez dakit ulertzen den: kritikariak esan nahi zuen *Loreak* filmean ez zela euskaraz egiten arrazaren garbitasuna aldarrikatzeko, ezpada horrela hitz egiten zutelako bertakoek. Ez naiz ezer asmatzen ari, kritika horretan idatzita argitaratu ziren hitzak dira «arrazaren garbitasuna».

Txundituta utzi ninduen ezezagutzak.

Besteak beste horregatik da notizia ona .eus hori.

Nortasunaz ibili baikara aurten, ugari. Aurten ere bai.

Borroka gehiago, euskara gutxiago

Eskoziatik iritsi omen zitzaigun haize astingarria. Michael Keating adituak berretsi zuen elkarrizketa batean identitateari buruzko eztabaida ez zela gai zentrala izan Eskozian, independentziaren korapiloa erabakitzeke orduan.

Nortasunaren diskurtsoak ez du funtzionatzen [Eskoizian], eta eskoziar abertzaleek apropos egiten diote uko diskurtso horri. Beraz, hala aurkezten dute beren burua: alderdi europar, progressista, sozialdemokrata gisa, eta ez kulturalki abertzalea den alderdi gisa. Ongizatea bilakatzen dute ardatz.

Keatingek gaineratu zuen Eskozia zela «erromantizismo gutxien duen Europako nazionalismoa».

Jule Goikoetxea politologoak amuarrainei erreketan heltzen zaien bezala heldu zion gaiari, manka hutsetan galtzarbetaraino bustiz. Harrituta zegoela esaldi horrek, alegia eskoziarrek nortasunaren arabera barik klase kontzientziaren arabera bozkatu zutela independentziaren aldeko erreferendumean, batzuegan sortzen zuen efektuarekin. Zer ote den ba klasea, identitatea ez bada; zer ote den ba identitatea, praktika sozial eta ekonomikoak ez badira. Kultura ez zela soilik hizkuntza eta txistua. Larria zela gure artean nagusitutako pentsamoldea, «non euskal egitura politiko eta sozio-ekonomikorik gabeko euskal identitatea existitu daitekeela pentsatzeraino iristen diren batzuk»; «non Euskal esentzialismo garratzenetik hasi eta euskal posmodernismo mistikoenera iritsi gaitezkeen Euskal Estatutik pasa gabe»; «non batzuek euskaraz bizitzeko ez bada ez duten euskal estaturik nahi»; «non» –azken uppercuta, kokotsera!– «euskaldun askok folklorikoki hiltzen jarraitu nahi duten, politikoki bizitzen hasi baino lehen».

KO.

Unai Apaolazak ere antzeko zerbait bota zuen, esan zue-nean identitateaz behin eta berriz aritzea «patologia baten seinale» zela. «Ez ote dugu diferenteak garela (hizkuntzarik zaharrena, Europako lehenengo biztanleak, borrokalariek...) pentsatzearekin plazera sentitzen?» galdetu zuen, hori ere *Berria*-ko iritzi artikuluko batean.

Batzuek nahiago dute diferente izan aske izan baino, eta horrelako patologietatik zaila egiten da estrategia politiko eraginkor bat egituratzen. Patologia honen adibidea da «Euskal Herria euskalduna, sozialista... ezean, ez dut independentziarik nahi» baieztapena.

Eta ondorioztatu:

Estatua lortzeko gai izango den naziotasun sentimendu diferentek barnebiltzen dituen independentismoa eraiki nahi badugu, antropologia gutxiago eta politika gehiago egin beharko dugu.

Alegia, garrantzi gutxiago euskarari, eta gehiago borrokari. Edo hori ulertu zuten batzuek behintzat.

Kexuka atera ziren Unai Larreategi eta Aitor Kaltzakorta EHEko kideak:

Zenbaitentzat, azken hamarkadetan euskararen alde egindako lana onerako baino txarrerako izan da, itxuraz. Egoera oraindik eta minorizatuagoan egongo bagina edota desagertzeko zorian, ba kasik hobeto, horrela ez genuke traba handirik egingo-eta independententziarako bidean.

Ez dira kexu isolatuak izan. Arranguraz entzun ditut han eta hemen euskalgintzako hainbat. Minduta EH Bilduk Nafarroarako proposatu duenarekin, esaterako: euskararen inguruan hiritarrak kontsultatu behar direla, eta galdetu. Galdetu, zehazki, zer? Euskaldunak izan nahi duten? Zonifikazioa onartzen duten? Eskubideez galdetu, zer?

Bai, bi eztabaida potolo ditugu pendiente, estatuaz edo beste ezertaz hasi baino lehen. Bat, lurraldetasunarena. Bestea, euskararena. Bai, pendiente ditugu oraindik. Harrigarria bada ere, pendiente.

Kontu asko ditugu pendiente, egia esanda. Ekin beharrekoak. Baina inor ez dadila engaina: horiek kitatzerakoan, berriak sortuko zaizkigu; galderak eta zalantza handiak deskribituko ditugu bata bestearen ondotik, erreskadan, eta horiek (ere) egonezin betierekoak, agonikoak ia sortuko dizkigute. Inor ez dadin engaina: hori da ibiltzea. Mugarantz abiatzea, inoiz iritsi gabe.

Nago hor duela balioa kulturak edo, hobe esanda, kultur sormenaren bueltan sortzen den gogoetak. Kezka horiei aterabidea emateko ahalegina izanik ere, sortzailea kontziente izan ohi delako, politikaria ez bezala, zalantzak eta ziurgabetasunak direla interesgarrienak. Hegemonia, gurean, politikak du baina.

Hegemoniaz eta kritikaz

Lander Garrok bota ditu kultur begirada interesgarri batzuk hegemoniaz. Esan du euskal kulturen toki gutxi dagoela hegemoniko izateko, eta orduan lehia gupidagabea izan ohi dela. Ez dela barkatzen iristen den hori. Adibideak jarri ditu. Bertsolariak, esaterako. Amets Arzallus, esaterako. Edo Kirmen Uribe, Ken Zazpi, Fermin Muguruza, Pirritx eta Porrotx.

Euskal kulturen pixka bat burua ateratzea lortzen duenari, danba!, eman egin behar zaio [...] Badago boteretsua egurtu, kompetentzia dena ignoratu eta zure azpitik dagoena goraiatzeko joera. Oso gauza aljebraikoa da: goian dagoena egurtu, behean egon dadin; behean dagoena laudatu, ez delako arrisku bat edo kompetentzia bat; eta zure parean dagoenarekin existituko ez balitz bezala jokatu.

Hori guztia hausten dela iruditzen zait Berri Txarrak taldearen kasuan. Aurten kaleratutako diskoak –*Denbora da poligrafo bakarra*– hainbesteko ahobatekotasuna lortu du, hain zabala izan da bere arrakastaren sakonera, disko mugarrri baten aurrean gaudela pentsa baitezakegu. Begira zer idatzi duen Fermin Etxegoienek:

... baina hemen diren 20 kantuek, oroz gain, burua makurtu gabe utsiko liokete [...] hiru dimentsioetan lehertzen direlako, euskarazko rock garaikidean, nago, sekula ez bezalako zaplazteko-laztan-xuxurla baten bitartez, eta norentzat?, ba, hain zuzen ere, euskal rocka edo rock euskalduna edo rock baskoa behin maitatu edo bitan baztertu edo hirutan ukatu duten-duzuen-dugun aldeko-kontrario-neutral ororentzat, gure artean oso gutxi izango baita, ganoraz entzunez gero, hogeiki kantu hauek osatzen duten poligrafoak eragingo ez dionik.

Eta hau:

... ez ote gauden, beraz, klasizismo sendo bat erakusten duen rock asmakuntza –opus?– baten aurrean, libre hegan badabilena, bai, baina anbizio kontzeptual batetik altxatua, bazterrik astindu gabe utziko ez duen, eskerrak, anbizio artistiko, zilegi ez ezik, txalogarri bat, hartutako arrisku kontzeptualaren neurria ema-

ten baitigu, urteotako eraikuntza intelektuala unean uneko emozioaren zerbitzura jartzen asmatzeak, nago, barne bidaiaria handia ez ezik, xalotasun egiazko bat eskatzen diolako sortzaileari.

Gorka Urbizu kantariak berak definitu du asmakuntza horrendako titulua: punk erromantikoa.

To eta no: punk erromantikoa. Punken definizioarekin berarekin –alegia, amodiozko kanta egitea bere buruari debekatu zion musika estiloa– hausten duen kontzeptua.

Urbizuri galdetu diote hain zuzen ere arrakastaz. Eta haren erantzunean egon daiteke punk erromantikoarena ulertzeko gakoa.

Niretzat arrakasta zuk zure bidea egin eta jendea zure kantuekin zu beste musikari batzuen abestiekin emozionatzen zaren gisan emozionatzea da. Kontziente naiz talde bat oso ezaguna egiten denean, hedabideetan asko agertzen denean, errezelozko «berriz hauek!» ateratzen zaiola jendeari. Niri ere ateratzen zait. Horregatik asmatu behar duzu etengabe, bizirik sentitzeko. Iraun genezakeen beti kantu berak jotzen, abesti ezagunenen esklabo, zirkuitu beraren gatibu, baina horrek taldea oxigeno gabe utziko zukeen. Ezinbestekoa da bide ezberdinak urratzen saiatzea, erronka berriei aurre egitea, eta zure burua behartzea.

Anbizioaz ere hitz egin zuen.

Gurea izango da anbizioa gaizki ikusita dagoen lanbide bakarra. Gure gutxizaleatasunari esker, eroso gaude gure txikitasunean, eta orain dela 25 urteko arazoei egozten dizkiegu erruak. Horixe gabiltza gure branka txikiekin akuarioan gustura, A-8an bira egiten, itsasora irten nahi duenari buruz gaizki esaka. Eskertuko nuke beste askok akuarioko errege izaten saiatu beharrean itsasora irteteko ahalegina egingo balute.

«Gure akuarioan, desagertutako taldeak dira errege. Zer-gatik?», galdetu zion Sustrai Colinak, *Argia*-n.

Gaur egun inongo kasurik egiten ez zaion talde bat bananduko balitz, hemendik hamar urtera «horiek bai zirela!» esango litzateke. Horrek nazka ematen dit. Taldea desegiten denean sekulako negar eta lanturuak entzuten dira eta jotzen zuten bitartean 80 lagun zeuden kontzertuetan. Batetik ez ditugu gure artistak

ezagutzen, eta bestetik 80ko hamarkadarekiko dependentzia izugarria daukagu. Oraindik inork ez du hitz egin 90eko hamarkadaz. Orokorrean, musikalki oso kontserbadoreak gara.

Eta zalantzaz beteak. Eskerrak horri. 🙏